

TYGODNIK POLSKI THE POLISH WEEKLY

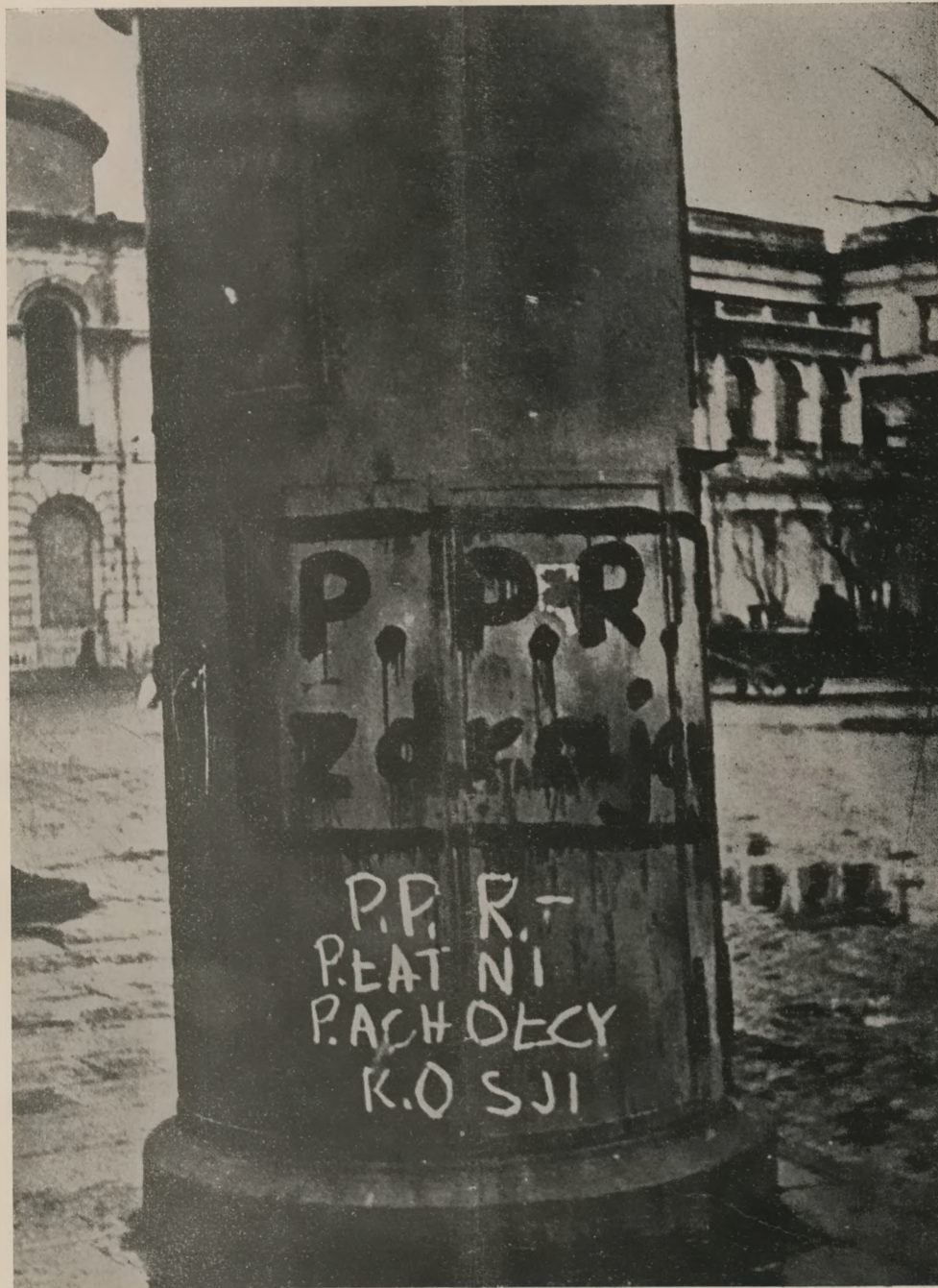
DZIŚ W NUMERZE:

Stanisław Błaszczak
Józef Czapski
J. Dołęga
Wacław Iwaniuk
Józef Miłobędzki

Vol. 2. Nr. 45 (97)

Nowy Jork. 12 listopada — New York, 21. N. Y., November 12th, 1944

Cena 15 ct.

CO WARSZAWA MYŚLI O POLAKACH, WYŚŁUGUJĄCYCH SIĘ SOWIETOM
Napisy na słupie ogłoszeniowym na placu Bankowym w Warszawie

JÓZEF CZAPSKI

AN OPEN LETTER TO JACQUES MARITAIN AND FRANCOIS MAURIAE

Major Józef Czapski, author of the *Open Letter* which we are publishing in this issue of *Tygodnik Polski*, is one of the chief figures in the Polish artistic and intellectual life. A painter and writer, founder of the group of painters called "The Parisian Committee", he is also the author of a splendid book about the excellent painter Józef Pankiewicz, in which he skillfully deals with basic problems of art.

As artist and organizer Czapski played the role of a pioneer in the prewar Polish life. While in Paris, he made important connections in the intellectual circles of that city, especially in the circles sharing his liberal views. In 1939 he took part in the war as lieutenant of the Polish army, was imprisoned by the Russians in Starobielsk and only by some miracle escaped the fate of those officers who died in Katyn.

After the conclusion of the Polish-Soviet agreement in August 1941, Czapski was released from prison and as head of the Cultural and Propaganda Department became eagerly active in the form-

ing of the Polish army under the command of General Anders. Here too, just as at all other posts he had ever filled, he inspired and brought into the life many important and lasting achievements. Surrounded by a staff of intellectuals and artists he worked first in Bagdad and Cairo and then in Italy (where General Anders' Army transformed into the Second Corps fought so gloriously and covered itself with fame at Monte Cassino and Ancona). It was Czapski's inspiration that causes many volumes of poetry, memoirs, painters' albums and description of war experiences to be published. He is the founder of the splendid Polish magazine "The White Eagle" which is the expression of political and idealistic endeavors of the Polish nation. Józef Czapski owes his position in the Polish life not only to his talent, knowledge and sense of organization, but also and first of all, to his moral qualities which attract to him all people, who come in contact with him and make even his opponents respect him. This is why Czapski's letter to Mauriac and Maritain is an important document, a document of truth and justice.

I had the good luck to know you while serving my apprenticeship in Paris.

I admired the honesty and the courage which you evinced as thinkers and writers.

To me, a foreigner, you were both not only Maritain and Mauriac, but the representatives of France, of a tradition of intellectual integrity, of an atmosphere one breathed among French writers and thinkers, from the conservatives to the revolutionaries (of course, with some exceptions).

French public opinion had been then raised to a white heat in the defence of an individual upon whom an unjust sentence had been passed—because it was your right and honest belief that a principle was there at stake, a principle the violation of which would entail a debasement, a collapse of French ethics. Zola was then among you, and Peguy.

In these days, Jacques, you were accomplishing in Paris the revision of a whole philosophical system. You fought in defence of Catholic philosophy and Catholic ethics which, to say the least, were at that time most unpopular in French intellectual circles. And for all that, you were compromising yourself to twice the degree by attracting publicans to your creed...

These, too, were the days when Benda spoke of the "Treason of the scholars" (La trahison de cleres) — Halevy of the "Decadence of Liberty" (Decadence de la liberte) — and Gide was teaching us what "Non preconceived Spirit" (L'Esprit non preconcu) means.

Later on, Bernanos and you, Mauriac, were defending the slaughtered Spanish and Basque anti-francists—while you, Maritain, wrote in defence of the persecuted Jews, and Gide, a faithful of the communist creed, had the courage to publish his "Return from the U. S. S. R."

We might have taken a "pro" or "anti" attitude towards your asseverations or principles, yet we respected you as a model of non-conformism.

And so did we, in our country endeavour to maintain in our struggles the same spirit of intellectual honesty.

Most of you readily indulged in believing that the Rhine marks the final boundary of the world; others that the latter begins in Moscow. Most of you didn't even know that in our country generations had worked at the same task, defending the same patrimony...

What is the actual situation?

At the very moment when you were returning to your liberated me-

tropolis, ours arose to fight its oppressor and went down, a heap of ruins, under circumstances beyond any description.

If ever, this is a case involving the conscience of Europe.

We have the right to expect French writers and thinkers, as we have known them in the past, to raise their voice in the defence of the victims, a voice that would speak at the same time in the defence of the honour and of the Christian conscience of Europe. That voice has not been heard by us thus far.

It is not easy to speak of Warsaw, for what is happening there is beyond the limits of our imagination.

A city larger than pre-war Rome, larger than Los Angeles, twice as large as Lyon, has been rased. Its underground army, its entire population fighting without ammunition, without food; refusing to surrender though having her water supply cut for several weeks decimated by scarlet and typhoid fevers; desperately defending each individual house — asserting before the world its will to independence.

Our churches and libraries, the Warsaw university, our historical palaces and thousands of homes housing over a million and a half of people, have been destroyed. The

number of the dead and wounded amounts to two hundred thousands.

Through the Pruszkov transit-camp, up to September 27th, 243,000 civilians forcibly evacuated by the Germans, have passed. This is an enormous camp lacking any sanitary installations, where executions are taking place and hundreds of corpses lie unburied. These were the mothers, the wives and children of Polish soldiers who were fighting in Warsaw, and of those who are fighting now on all fronts.

They must be first rate fighters those Polish soldiers if the commanders of United Nations' forces honor them by entrusting them with the most arduous and responsible tasks — those boys who took Monte Cassino and Ancona, who bore the brunt of the fight at Falaise and Arnhem, ever believing, even against reason, that justice will finally prevail, and that blood cannot be uselessly shed.

I give you a few facts in abridged form.

In October 1943 the Polish Underground was ordered by its Government in London to collaborate with the Soviet army. That collaboration began with the crossing of the Polish border by the Russians. The Warsaw insurrection was its logical result.

The Soviet forces entered Praga, a suburb of Warsaw, and the Moscow radio broadcast on July 30th, 1944 an appeal to the population of Warsaw, of which let me quote a few sentences:

"The entire population of the city should unite with the army of resistance. To arms, citizens of Warsaw! Attack the Germans! Facilitate the crossing of the Vistula to the Soviet forces! A million of inhabitants means an army of one million people fighting for Poland's freedom!"

At the same time German authorities ordered the evacuation of the entire population of Warsaw.

Urged by the Soviet broadcasts, threatened, on the other hand with extermination, Warsaw rose in revolt.

Warsaw is the most important communication junction of the whole Eastern front. The insurrection blocked those means of communication; it threw into confusion the plans of the Wehrmacht's supreme command; it pinned down large enemy forces in that sector.

Russian tactics: the Soviet army command refused to give any aid to Warsaw; they hindered the Allied attempts to come to the succor of the city; they didn't permit the Allies to use Russian air bases, and maintained that interdiction for forty nine days while such an assistance could still be

People of Warsaw during the Battle of Warsaw

efficacious; finally, in a "magnanimous gesture" they dropped some food and ammunition when, as they knew full well, it was already too late to save the city.

The only reason of the fall of Warsaw was the absolute absence of any aid in the first period of the insurrection on the part of those who should have brought it. In the second phase of the insurrection, when Warsaw's death was a foregone conclusion, insufficient help arrived, when it was too late. The only operation on a larger scale was that of four hundred American flying fortresses. Yet, though 80 percent of the material that was dropped by parachute reached the Poles, the reequipping sufficed in this case but for two days. Had the Russians given assistance during the first phase of the insurrection Warsaw would have been doubtlessly

liberated, and the Polish capital would have been saved from utter destruction, while her inhabitants would have been spared untold sufferings and death.

The above abridged report requires the collaboration of our imagination to be full understood and appreciated.

You didn't hear the cry of distress of the Warsaw broadcasting station?

Most probably, you didn't for there exist forces quite particularly interested in smothering such appeals for help.

You didn't hear them, for there is, since the establishment of the Ribbentrop-Molotov boundary line, a propaganda at work, which specializes in spreading these entirely at variance with reality. There is another too, particularly successful in democratic

People of Warsaw during the Battle of Warsaw

countries, consisting in not hearing embarrassing facts.

And yet, there must be some people in those countries eager to know the truth, anxious to hear of the moral values and of the sufferings of Poland, even though they cannot come to her succor...

Warsaw radiograms of the last two months inform us of the Capital's uninterrupted appeals for war material and food. One of them, dated August 27th., tells us that the underground army does its best to collaborate with the Soviet forces, firmly believing that such a collaboration on the field of battle will contribute to the creation of a basis for a future equitable settlement of the Polish-Russian dispute.

Encouraged by optimistic reports of Allied radio stations, of the tremendous bombing of German cities, the population of Warsaw never ceased hoping on the arrival of a substantial help from their Allies. They believed in its coming just as in 1863 our insurrectionists believed in the aid of Napoleon III, and even in the arrival of Garibaldi's army.

The Warsaw radio of August 29th, stated:

"Roumania's capital, two days after her revolt against her former allies, obtained the assistance which we are expecting in vain for twenty six days. Is it necessary to be an enemy, and not an ally for five years, to obtain assistance?"

We continued listening to the Warsaw broadcasts telling us about those women who, amidst fire and smoke, participated in the attack of sappers and mine layers against the Telephone head-office; about the fight in the Old Market Place, once one of the most beautiful relics of ancient Polish architecture, now non-existent, just as the gothic St. Johns cathedral which the Germans have turned into a heap of rubbish and ashes...

We listened to the report on the capture of police headquarters, to the extermination of the Germans in the Holy Cross Church which they had turned into a bastion of defence — that church where Chopin's heart is buried...

One must be acquainted with those historical churches so dear to us since our childhood days, — with those peaceful cafes where we used to spend our moments of leisure, and actually changed into fortified places taken by us and retaken by the Germans—to realize the atrocity of the bloody struggles which took place in our Capital.

In the midst of that fighting Warsaw heard the reports on Allied victories on the Western front — and listened to the broadcast of Churchill's

speech advising the Poles to cede to the Soviets our Eastern provinces!...

"Shall our long and bloody martyrdom be rewarded by the loss of half of our country?" — cries the Radio Warsaw. — "Warsaw is fighting for right and liberty. Warsaw is waiting, listening to the voice of the distant West — she listens in, — and hears... the speech of Churchill. But now we understand clearly, we become conscious of the fact that a Poland, white, that a powerless Poland doesn't count anymore..."

And then we listen to that:

"...We have given all we had to the Cause, and we have contributed so little to the solution of the Polish problem. This is what Warsaw says, what Warsaw thinks..."

Yet, in all these communiques there is still a remnant of hope. They all breathe the joy of fighting of a people who have been cruelly oppressed during five long years.

Having first withdrawn, the Russians reoccupied Praga Warsaw's suburb on the Vistula's right shore. Warsaw's enthusiasm did not last long. News of an approaching help were soon replaced by news of deportations...

The Warsaw communique of September 30th said:

"No one in the world wants to listen to us... There is some one interested in the extinction of Poland... We cannot understand for what reasons and to what end does England permit Russia to persecute us. When the insurrection broke out in Warsaw, we had no arms and no ammunition. We got them from the Germans losing one man for each pair of rifles. We have been left without aid because England had decided that helping Poland doesn't pay... Too much aid for such a little country said English statesmen... Warsaw fought with rifles against cannons — with hand grenades against tanks. We fought under the fire of the German artillery and airforce. And yet, we had short hours of joy: first when we heard of the occupation of the Praga suburb by the Soviet forces — second when the American airplanes arrived... It is but now that we see how we have deluded ourselves. When the Russians entered Praga, we believed that they wouldn't repeat their deeds of 1939. It is but now that we see that they came to Poland, to destroy us..."

Then definitive information reached the defenders of Warsaw, news that the Russians were deporting the Polish population to Siberia. It was an outburst of wrath, of a bitter, furious grudge against the Allies.

TYGODNIK POLSKI

is
PUBLISHED WEEKLY
by
TYGODNIK POLSKI
at

806 Lexington Avenue
New York 21, N. Y.
Tel. Regent 7-4168

Editor:
Jan Lechoń

Subscription:
Monthly 60 cents
Half yearly \$3.50 Yearly \$7.00

"Entered as second-class matter
April 27, 1944 at the post office
at New York 1, New York, under
the Act of March 3, 1879"

So this is what we fought for, — this is why our Capital was destroyed!

The broadcast of October 2nd contains words of anger and rancour against the Allies.

The population of Warsaw had perhaps not a clear conception of the difficulties that had to be overcome to organize an efficacious aid to the city on the part of the Allies.

Yet the world must hear the heart-rending cry of those people in utter distress.

Their appeals did not reach you **because they were authentic**. Had they been issued by the propaganda bureaus you would have heard them in all broadcasts, you would have seen them printed in broad headlines in all newspaper editions. But these words dripping with blood, these sometimes awkward phrases, these contradictor appeals wherein expressions of rancour mingled with words of tenderness, these cries of distress coming from a city on fire — did not reach you.

The population of Warsaw knows that during the battle of London the Polish fliers lost 40 percent of their effective force, that Polish soldiers are fighting on all the fronts.

The communique of October 2nd declared:

"We are getting no help from anywhere. Gen. Rokosowski's soldiers are murdering our brothers."

"The Russians have ordered the evacuation of the aged and of children from the Praga suburb occupied by them."

And then a few harsh words are being addressed to the Allies:

"This is to let you know that up to the present the death of hundreds of thousands of Poles have been caused by you. You must come to our aid immediately. We are perishing.. They call us 'the concern of the fighting nations'. And why? Is it because we

have shed so much blood, or because we are a nation which wants to live and breathe the air of freedom?

"You dared proclaim the slogan 'we fight for the liberty of the enslaved people!' You have engulfed us in a maze of lies!

"We appeal now to honest men, to those who didn't dig the pit under the worn out Polish people. It is up to you to change the world, to let him take another path!

"Why don't you come to the aid of those who are perishing? There is but one road for us: the one that leads to the great beyond. Remember that those who are addressing you today are the ghosts of the corpses of tomorrow. We have lost our faith in man, in his feelings and loyalty. At the bottom of our souls there is but an implacable bitterness against those who have destroyed our country..."

And after these words of rancour dripping with blood, there comes a sentence that sounds almost as a tender pardon:

"We know that you won't take our words in ill part. We have been cheated so long, now more than ever, but we still believe..."

Some sceptics considering themselves "modern", will undoubtedly smile benevolently at that declaration, and assuming an air of superiority, they will exclaim: "What romantic people! What old-fashioned dreams of freedom of nations and of justice!"

But I feel sure that none of you, Maritain and Mauriac, will dare smile.

Let me quote a few excerpts from the October 3rd communique:

"Unfortunate but not defeated Warsaw is still fighting. We obtain no aid from anybody. We know even now that England can't do anything for us. The army of gen. Rokossowski exterminates the remnants of the Polish population. A handful of utterly exhausted soldiers continues resisting in Warsaw. Women and children, mothers and their babies are starving. Gen. Rokosowski published yesterday his order demanding the evacuation of Warsaw (the right shore districts of the Vistula occupied by the Russians) The soldiers of the Polish national army are being deported to Siberia; the heroes of dying Warsaw are being sent to forced labor. What has become of human loyalty? We demand your help. It must come immediately. Do you hear it? Immediately! for Warsaw is perishing. There is no time to waste. We trust you and you only!"

Again that hope, that persisting trust in the Allied Nations!

"We start again today on our long, long way to Siberia. It is a dangerous path for England too. The patrimony of untold generations has been destroyed. The Capital of great men, the Capital of Poland lies in ashes... You have done your duty, you soldiers of Independence, of our glorious Constitution! You have saved the honor of the bleeding and dying City! You have prized her honor higher than your own life, you men of Underground Poland! Warsaw has received you as your mother. She has hidden you in her cellars, and when German bombers wanted to destroy your bodies, she has covered you up with her ruins. Sons of all parts of Poland you didn't yield a parcel of your capital city without fighting. Glory and honor to you! We start today on a long journey into the Unknown... We must abandon today with grief these beloved ruins, these stones which even now threaten the

enemy. We have the right to speak in the name of Poland. And we avail ourselves of that right to express our desire that all Poles the world over should be acquainted with the appeals which Warsaw has been issuing this long while. We know that Germany's last hour has come. The Polish nation has its past, it exists and shall live in the future. Poland will not perish. Swindlers, as barbarous as they may be, will never succeed in assassinating a heroic nation of thirty millions."

The same communique contained the last order of the day of gen. Bor, the chief of the insurrection. Again I quote a few excerpts of that memorable proclamation:

"We have fought for a noble cause: for the liberation of Poland and of all countries sharing her fate. We have fought for the establishment of an equitable new order in post-war Europe, for the security of all her

Defenders of Warsaw

inhabitants. We have fought for the rebirth of the world. We have not been allowed to bring our struggle to a successful end. We have been forced to yield to superior forces. Yet our arms abroad continue fighting. Our fight for Poland and for freedom did not end in Warsaw. The capitulation of Warsaw does not mean that we have ceased to fight the Germans. Poland which has fought them for the last five years of occupation, will not stop fighting now having suffered such a cruel loss, now when her political situation has become so dreadful.

"The Soviets want to deport and to destroy us as they did with the ten thousand victims of the Katyn forest. We have obtained no assistance. We have fought without it. We have accomplished our duty to the bitter end. I feel sure that Germany's hour has struck."

This was gen. Bor's declaration after a fight lasting sixty three days. Defeat had come.

Simultaneously with Warsaw's gallant fight a shrewd propaganda has been organized aimed at slandering the leaders of Polish resistance. A fierce campaign against the Polish commander-in-chief, Gen. Sosnkowski who, in one of his orders of the day, had plainly demonstrated the insufficiency of Allied assistance, was followed by attacks against gen. Bor-Komorowski, the head of the Warsaw defence, and actually chief of all Polish forces.

The leaders responsible for the Warsaw insurrection which has not only been encouraged and demanded by Moscow, are being now called "criminals" by Moscow communiques.

An American daily which is being read by thousands of soldiers considered it proper to publish in heavy types the following headline: "Poles are fleeing from Warsaw". I wonder whether the American editor of that paper would dare use the word "flight" if, in analogous circumstances, American soldiers having heroically fought for sixty days, surrounded by an enemy one hundred times stronger, and deprived of ammunition, arms and assistance on the part of their allies — if, I repeat, American soldiers facing a prospect of being accused of treason and deported to Siberia — if American soldiers would not have surrendered under such circumstances.

There are still other dreadful news coming from Poland.

The terrible Majdanek prison, near Lublin (the press of the world has recently described it as a center of German atrocities) — is actually full

Soldiers of the Polish Home Army being led to a German prisoners of war camp

of soldiers of the Polish underground army — 2,500 of them. The difference consists in the fact that the Germans kept in Majdanek civilian prisoners and strangers brought from other European countries — while the Soviets allegedly our allies in warring upon Germany, have imprisoned in Majdanek our soldiers who have fought against the Germans and could continue that fight.

Polish army officers who had assisted Soviet forces in the capture of Wilno, having been invited to dinner by the Russian commander, have been arrested and no one knows what has become of them.

Since September 25th 10,000 persons have been deported from Wilno, temporarily to Kalouga in central Russia.

Another telegram reports that deportations and executions of Poles by the Russians are actually more numerous than in 1939.

And do you know at least what those deportations of 1939 and 1940 were like? Do you know that one million and a half men, women and children have been deported to the remotest parts of the U. S. S. R., and that a large number of those people have perished from cold and starvation? Do you know that there is almost not a single Polish family who wouldn't have lost there one of its members?....

A nation of over thirty million people has been doomed to biological destruction by two totalitarian States of eighty and of one hundred and eighty millions. That nation which was the first to say "No!" to Hitler has had her Capital reduced to ashes, and she cannot make herself heard, but must stay gagged, because, as they say, the common weal requires it!...

And what is that "common weal"?

What is it — now that the Atlantic Charter has been buried, that half of Poland's territory is being offered as a gift to Russia, and a reward is being offered us in the West as if a nation's motherland were a cupboard transferable from one place to another?...

W POPRZEDNIM 44 (96) NUMERZE "TYGODNIKA POLSKIEGO"

Stanisław Stroński: Prawo; Jan Lechoń: Teatr na Wyspie; Jerzy Bazarewski: W kawiarni Adama Mickiewicza; Tadeusz Zajczkowski: Miss Zosia z Chicago; Antoni Słonimski: To Warsaw; Witold Szyfer: Opowieść nocy zimowej; Władysław Gieysztor: Tragedja emigracji; Witold Leitgeber: Anxietaty of our time; Jan Lechoń: Artur Rubinstein na cześć Polski; Opinie i zdarzenia.

We shall keep forever in grateful memory those British, South-African, American and Australian aviators who perished in their attempts to bring help to Poland's capital.

We have learned recently that Churchill has paid in the House of Commons a solemn homage to the defenders of Warsaw. We have listened with gratitude to those fine words repeated by the press of the entire world: "Warsaw has undergone privations and sufferings unsurpassed even amidst the calamities of this war"...

But these words won't save Warsaw anymore. They are as that incense, which, as the Polish proverb says, is of no use to the dead...

Those touching words uttered in the House of Commons weren't followed by any evidence of comprehension of the meaning and of the aims of Warsaw's heroic fight: the freedom and the territorial integrity of the Polish Republic.

We are perfectly aware of the fact that politicians have their own big and little combinations, and that tactics frequently embroil the proposed outlines of their policies.

But I am not addressing the politicians.

I am addressing the thinkers and the writers who have always considered it their sacred duty to tell the truth. I am addressing those who said and wrote: "J'accuse!" — those who wrote "Ne pouvaient se taire" — those who were "Au dessus de la melee".

I know full well where they are those who have stayed in Poland, in Germany, in Russia — if any of them are still alive. Tortured in German and Russian camps, from the shores of the Netherlands to the Pacific coast, they are doomed to silence...

But where are the great American and English writers? Why do they remain silent? Granted that Poland's tragedy offers but little opportunity to Bernard Shaw to come forward with a brilliant paradox. But where is subtle and generous Aldous Huxley? Where is Sinclair Lewis, where is Dreiser?

They stay silent those great writers. Why? Have they been reduced to silence by a merciless censorship,

I am aware that it may be inconvenient to speak in these days of Poland. I understand that it might be much more easy to keep one's mouth shut or to repeat the mendacious and foolish stereotyped phrases on Poland the land of "landlords" and "reactionaries".

Yet these so convenient phrases adopted today all over the world even

Emissaries of the Polish Home Army being blindfolded by German officers

by the so-called progressive press, would be considered dishonest by any great writer worthy of that name.

Meseems that the silence, the absence of France have never been more evident and tragic than in this case. It is as if a vacuum, an abyss had been created by the defeat of 1940.

It is thus to you, French thinkers and writers, to you returning today to your wounded and cruelly tested yet liberated country and to your almost unimpaired Paris — it is to you that turn our hopes and our confidence that you will revive the conscience of mankind, and continue your glorious French tradition. You will never succeed in reestablishing France's authority unless you join

the fight of nations incarnating and defending the same principles of civilization, which were in the past those of your country.

The cause of Poland and that of all enslaved nations of Europe is identical with the problem of human ethics and conscience.

Should France become entangled in the game of so-called political exigencies, and lose her interest in the destinies of those nations,—the world will cease to consider you the standard bearers of mankind's common patrimony and the defenders of all-human ideals. Your silence would contribute to the destruction, perhaps forever — of that unique world-wide moral and intellectual prestige of France, which is so dear to all of us.

WSPANIAŁA ILUSTROWANA MONOGRAFJA WARSZAWY, PO ANGIELSKU

zawierająca artykuły i wypowiedzi o Warszawie najświetniejszych pisarzy polskich i najznakomitszych działaczy amerykańskich ze speakerem Rayburnem, gubernatorem Deweyem, ambasadorem Bulittem i Edgarem Mowrerem na czele. *Kilkadziesiąt fotografii starej, nowej i zburzonej Warszawy.*
NUMER WARSZAWSKI "TYGODNIKA POLSKIEGO"
ZNALEŚĆ SIĘ POWINIEN DZIŚ WŁAŚNIE W RĘKU
KAŻDEGO Z NASZYCH AMERYKAŃSKICH PRZYJACIÓŁ
Jeszcze jest pewna ilość egzemplarzy do nabycia — cena 25c

Zamawiajcie zaraz w naszej Administracji:

"TYGODNIK POLSKI" 806 LEXINGTON AVE., RE 7-4168

WACŁAW IWANIUK

DO DON QUIJOTE'A

Wyruszając na łowy pamiętaj — o Księżu,
 że noc jest księżycowa, knieja romantyczna.
 I że nogi myśliwych tak szybko nie dążą,
 za pieśnią, która dzwoni jak lutnia antyczna.
 Psy — pasterze ciemności — w puszystym sitowiu,
 echa gubią w pogoni. A ty słyszac lament,
 patrzysz na czuby świerków, gdzie księżyc z ołowiu,
 rozsiewa wpośród cieni blasków smutny zamęt.

Droga usłana echem od bluszczowych cieni...
 I te wiotkie figury łaknące miłości,
 rozkładają swe ciała smugami po ziemi,
 pod stopy tak dostojnych i tak rzadkich gości.

Przez łąki nim klus konia wpadnie w tamten las,
 idziesz jak na podboje, gonisz własną chwałę.
 Zatopiony w milczeniu, którym objął nas,
 księżyc trefiony dziwnie w plamy zimnobiłe.

Nie myśl Księżu o niczem. Nim dopadniesz drzew,
 twoja wielkość nas wiezie. Twoje to są cienie.
 I to echo co śpiewa, twoich to ust śpiew,
 I twoja to dostojność depce dzisiaj ziemię.

Lecz tam poza lizjerą — pamiętaj — o Księżu,
 wyrasta państwo inne, państwo które włada,

I wszystko w swoje sidła zagarnia i wiąże,
 co lizjerę przekrzywa i w szum lasu wpada.
 Tam kończy się dostojność, tam giną tytuły,
 bo wszystko noc zagłusza, wszystko noc pochłania.
 W głębi krucht, w mrocznych nawach
 gotyckiej kopuły,
 rośnie życie zgubione państwa zmartwychwstania.

Wyruszając na łowy pamiętaj — o Księżu —
 nie zgłębiać tajemnicy. Żaden mag nie zdoła,
 wyjaśnić jaka siła państwo lasu wiąże,
 i do jakiego drzewa należą kościota...
 Co mówią między sobą, jaką konstytucją,
 rządzą się głowy rodów, jaka ich hierarchja?
 I czy tak jak i u nas dzięki rewolucjom,
 powstaje republika, a ginie monarchja?
 Co dobrego w tym kraju, gdzie się tak dostojnie,
 czas zamienia na życie... dowiedz się dokładnie,
 czy i tamten świat stale marzy tak o wojnie?
 I co staje się z ciałem, które w boju padnie?

Lecz nie... Już sam nie wierzę w gigantyczność
 dzieła.

I ten bór i ty Księżu i ten zjazd na łowy,
 zapadnie się w otchłani. Tak jak już zginęła,
 ojczyzna twoich przodków — grandów
 purpurowych!

JÓZEF MIŁOBĘDZKI

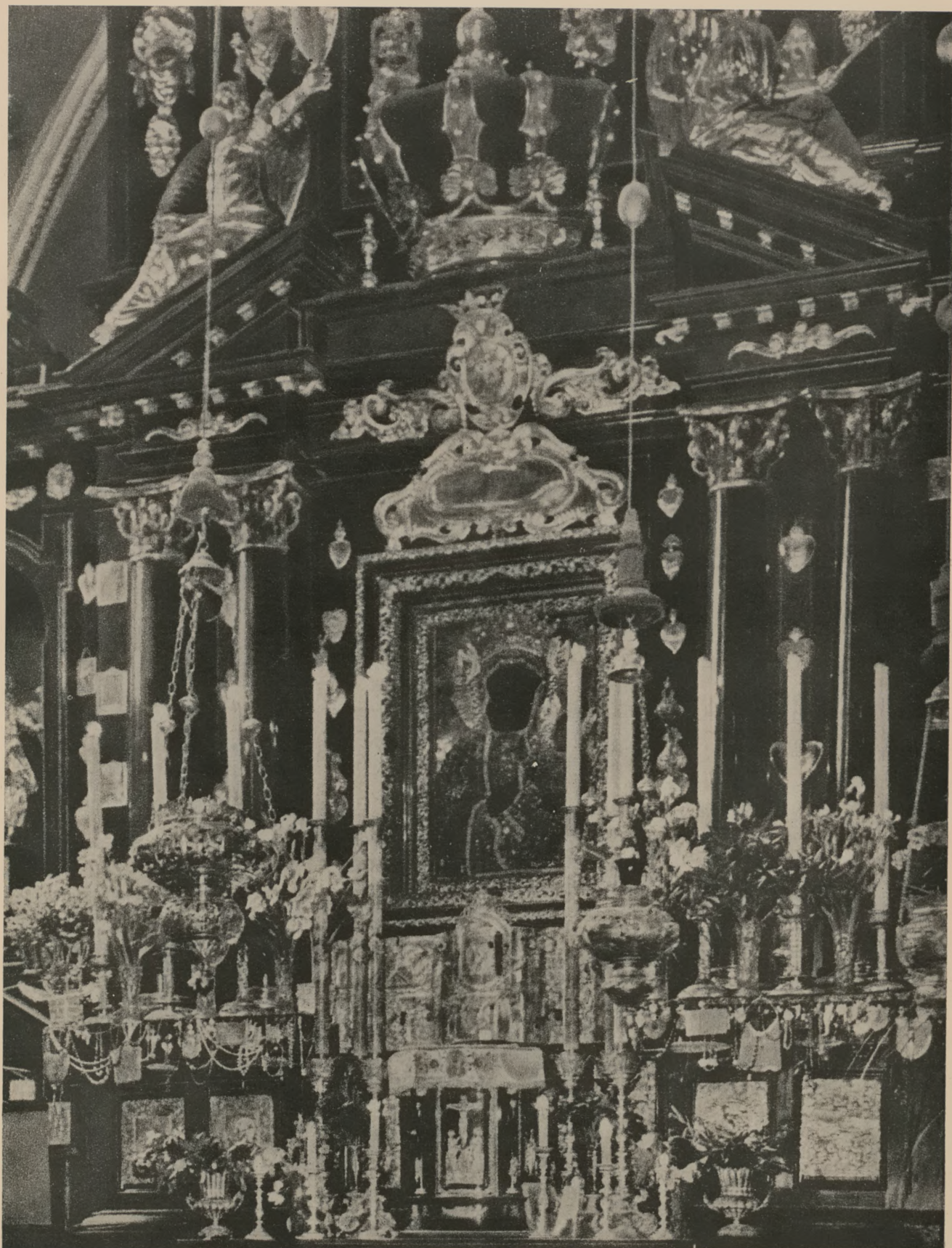
Nieskończona dal oceanu

Nieskończona dal oceanu,
 W deseniach chmur falująca,
 Pocieniowana niebem —
 — jedyna moja pociecha.

Nieskończona dal oceanu,
 Jak nieskończona tęsknota
 Zamyka się horyzontem,
 Do którego nie można dojechać.

Skarga

Siggam, gdzie wzrok nie sięga:
 Po celulozę,
 po skrzydła,
 Po wiecznej mądrości owoc.
 Wołam "światła!" i do światła dolece.
 A podemną puste świecą świecidła.
 Oto węzem pragnień oplecion
 Wieszam miecz nad uspioną głową
 Płaczącym dzieciom.
 Nie prosiłem Cię o latające fortece!

MATKA BOSKA CZĘSTOCHOWSKA

STANISŁAW BŁASZCZAK

Jak rozstałem się z armją niemiecką

Już w kilkanaście dni po rozpoczęciu inwazji przez wojska aljanckie na kontynent europejski do Wielkiej Brytanii zaczęły napływać bez przerwy duże transporty jeńców niemieckich, wśród których znajduje się dość duży odsetek Polaków. W miarę rozwoju wypadków wojennych liczba tych, którym siłą wciśnięto na grzbiet niemiecki mundur, przekroczy już nie tysiące, ale dziesiątki tysięcy. Dzięki natychmiastowym zabiegom rządu polskiego zostali oni wydzieleni z ogólnych obozów jenieckich i otoczeni bardzo staranną opieką, dzięki czemu czują się oni tutaj jak u siebie w domu.

Z racji swoich obowiązków służbowych miałem możliwość bliższego stykania się z nimi przez dłuższy okres czasu i zebrania sporo wiadomości i informacji, którymi pragnę podzielić się z Czytelnikami "Tygodnika Polskiego". Jeżeli chodzi o ich bogate przeżycia niewątpliwie najbardziej interesującymi są momenty rozstania się z armją "herrenvolku", inaczej mówiąc — momenty dostania się ich do niewoli aljantów. Momenty te najlepiej zobrazują ich własne opowiadania, których kilka przytaczam.

NIE WIERZY MI CHOLERA...

...Od pierwszej chwili przywdziania munduru niemieckiego tylko jedna myśl zaprzętała bez przerwy mój umysł — opowiada z zacięciem 18-letni Jaś K... z Chojnic — jak się wy dostać z tych szwabskich szeregów, jak pozbyć się tego jarzma koloru "feldgrau", który parzył mi plecy i stale wywoływał we mnie uczucie wstydu.

Na odpowiednią okazję nie czekałem zbyt długo. Już w trzecim dniu ciężkich walk w Normandji pułk do którego zostałem wcielony został zupełnie rozbity; broniły się jeszcze poszczególne bunkry. W skład załogi jednego z tych bunkrów, liczącej jednego oficera i kilkunastu szeregowych, wchodziłem i ja. Od kilkunastu godzin bunkier trząsał się od wybuchów bomb i pocisków artyleryjskich. Pod wieczór otrzymaliśmy wiadomość, że oddziały amerykańskie znajdują się już od naszego stanowiska w odległości zaledwie 300-400 metrów i wobec tego natarcia na nasz bunkier należało się spodziewać każdej chwili. Wówczas to powziąłem myśl ucieczki. Ze swoimi zamiarami nie mogłem się z nikim podzielić, gdyż byłem jedynym Polakiem wśród załogi bunkru. Jeszcze dnia poprzedniego był ze mną Sewek M., również z Chojnic, lecz zgi-

nął od pocisku artyleryjskiego, który go wprost rozszarpał na sztuki.

Dowodzący nami oficer, młody zakuty hitlerowiec, widocznie przeczuwał moje zamiary, gdyż ani chwili nie spuszczał mnie z oka, trzymając mnie zawsze koło siebie. W pewnej chwili otrzymałem od niego rozkaz udania się do położonego tuż obok bunkru schronu po amunicję. Rozkaz przyjąłem z ledwo ukrywaną radością.

— Już mnie więcej nie zobaczycie — pomyślałem sobie.

— Zaczekaj, pójdę z tobą! — zawołał naraz oficer gdy znalazłem się już we drzwiach bunkru.

— Nie wierzy mi, cholera — mruknąłem pod nosem i błyskawicznie wyskoczyłem nazewnątrz, zatrzasnąłem drzwi i ukryłem się za występem muru, trzymając pistolet automatyczny gotowy do strzału.

Ciężkie drzwi bunkru otwarły się z trzaskiem i ukazała się w nich głowa oficera. Oddałem do niego krótką serżę i Niemiec runął w przejściu jak gromem rażony. Nie zwlekając ani chwili sięgnąłem do torby z granatami i jeden po drugim zacząłem rzucać do środka bunkru. Rozległy się kolejne detonacje i okrzyki przerażenia. Nie czekałem już co dalej nastąpi i ile sił starczy puściłem się biegiem do pobliskich krzaków, za którymi winni się już znajdować według ostatniej relacji Amerykanie. W połowie drogi obejrzałem się za siebie... Nikt mnie nie ścigał... Widocznie granaty odniosły należyty skutek.

W kilka minut później paliłem amerykańskiego papierosa.

NIESPODZIEWANA POMOC

(Ze wspomnień kaprała K. N.)

...Było to pod Caen... Czołowe oddziały amerykańskie dochodziły pod wieczór pod nasze stanowiska, znajdujące się wzdłuż szosy. Przed nami w odległości 150-200 metrów, równoległe do szosy, ciągnął się tor kolejowy. Artylerja biła przez przerwy, zasypując niemieckie pozycje gradem pocisków. Naraz ogień ustał jakby nożem uciął. Był to nieomylny znak, że atak się rozpoczyna.

Zaczynało się ściemniać. Wlepiłem wzrok przed siebie. Po chwili na nasypane kolejowym ukazały się sylwetki ludzkie bardzo słabo widoczne. Niemcy otworzyli morderczy ogień z broni maszynowej. Zdecydowałem, że jest to najodpowiedniejsza chwila do rozstania się z armją niemiecką. Należało szybko działać. Schwyciłem za swój karabin maszynowy, w kilku susach

przekoczyłem szosę, przypadłem do ziemi na jej drugiej krawędzi i zacząłem puszczać długie serje po niemieckich gniazdach karabinów maszynowych, które z mojego nowego stanowiska były widoczne jak na dłoni. Ogień niemiecki zaczął gwałtownie słabnąć, gdyż karabiny maszynowe milkły jeden po drugim. Moje serje nie były zmarnowane.

W pewnej chwili obejrzałem się poza siebie. Od toru kolejowego w moim kierunku zbliżało się ostrożnie kilka grup amerykańskich żołnierzy. Widocznie ta niespodziewana i bądź co bądź bardzo skuteczna pomoc zaskoczyła ich, widocznie nie mogli się zorientować, co to wszystko znaczy. Ruchem ręki zacząłem przywoływać ich do siebie. Wkrótce znaleźli się przy mnie. Trudno opisać ich zdumienie, gdy zobaczyli, że mają do czynienia z żołnierzem w niemieckim mundurze.

— Jetem Polakiem! — zawołałem do nich po polsku.

— Polish? — zapytał jeden z Amerykanów z trzema kątami na rękawie.

— Polish... polish... — krzychałem uradowany, że nareszcie zrozumieli o co chodzi.

W tej chwili nadeszła nowa grupka Amerykanów, z których jeden podszedł do mnie i zawołał po polsku.

— Toś ty Polak... I ja też...

Nie zdążyłem mu odpowiedzieć, gdy Niemcy z kilku stanowisk otworzyli na nas ogień z karabinów maszynowych. Wszyscy jak na komendę przywarli plackiem do ziemi. Obok mnie znalazł się mój rodak z Ameryki. Zacząłem mu doradzać aby niezwłocznie uderzyli na Niemców, ofiarowując im swoją pomoc. Ponieważ znałem teren doskonale i wiedziałem gdzie są rozmieszczone niemieckie gniazda karabinów maszynowych, mogłem ich przeprrowadzić na tyły Niemców bez najmniejszych strat. Propozycja moja została niezwłocznie przedstawiona amerykańskiemu dowódcy, który bez chwili wahania ją zaakceptował i przystąpił do akcji. Aby w toku walki nie zaszła jakaś pomyłka, dano mi amerykański hełm szturmowy.

Akcja, trwająca zaledwie kilkanaście minut, została uwieczniona kompletnym powodzeniem. Wszystkich pozostałych przy życiu Niemców zagarnięto do niewoli. Dziwnego zaprawdę doznawałem uczucia, gdy z karabinem w garści eskortowałem na tyły swych niedawnych towarzyszy broni.

NIEWIARYGODNA HISTORIA

Przeżycia licznych rzesz Polaków, których nasz odwieczny wróg, okrutny i brutalny w postępowaniu, siłą zapędził do swych szeregów, niejednokrotnie są wprost nieprawdopodobne, ale nieprawdopodobne dla niezających tak dobrze Niemców jak my, lub, co się zresztą dość często zdarza, nie dających wiary tym wszystkim nieprawościom, których Niemcy dopuścili się i dopuszczają po dzień dzisiejszy na okupowanych ziemiach Polski.

Gdyby naprzykład któremuś z cudzoziemców opowiedzieć historię tego co przeżył plutonowy K. Z., podoficer zawodowy armji polskiej, to z pewnością poważny odsetek spośród nich nie dałby temu wiary i opowiadanie potraktowałoby jako ładnie skonstruowaną bajkę. Jednak my wiemy, że w opowiadaniach ludzi, którzy jeszcze nie tak dawno nosili mundur niemiecki, siłą wtłoczony im na barki, nie ma wcale przesady, nie ma błagi — jest prawda, prawda bijąca w oczy swoją brutalnością i okrucieństwem. Ludzie ci jeszcze po dziś dzień są pod wrażeniem tego wszystkiego co przeżyli, po dziś dzień mają jeszcze w uszach świst i huk pękających bomb i nawały pocisków artyleryjskich, którymi aljanci wprost zasypywali Niemców. Ludzie ci jeszcze dziś nie są skorzy do zwierzeń, gdyż to co przeżyli jest jeszcze w nich zbyt świeże, zbyt chaotyczne, jeszcze dziś nie mogą zdać sobie sprawy, że to co przeżyli jest już poza nimi, że już minęło, że już przeszło jak jakiś koszmarny sen...

Oto historia jedna z wielu.

Wybuch wojny niemiecko polskiej w dniu 1 września 1939 roku zastał plut. K. Z. w 9 pułku piechoty w Zamościu. Po dwutygodniowych walkach z resztkami jednego z batalionów został wycofany z linii frontu do Łucka, gdzie batalion miał otrzymać uzupełnienia. Tam go zastał dzień 17 września, dzień w którym wojska sowieckie wkroczyły w granice Rzeczypospolitej. W Łucku zostaje wzięty do niewoli, wywieziony w głąb Rosji i osadzony w jednym z "łagrów". To co tam przeżył w niczym nie różni się od przeżyć setek tysięcy Polaków; — głód i chłód, nędza i poniewierka były jego codziennym udziałem.

Po zawarciu znanego układu przez śp. gen. Władysława Sikorskiego, plut. K. Z. odzyskał wolność i niezwłocznie wstąpił do formujących się na terenie Rosji oddziałów Wojska Polskiego. Tak się złożyło, że został on wcielony do oddziału, który nie został ewakuowany do Persji i w następstwie w kilka miesięcy później tworzył część składową oddziałów Berlinga. Z armią tą poszedł na front i już w pierwszej potyczce do-

Polak wzięty przymusowo do Armji niemieckiej, uwolniony z niej przez wojska polskie we Francji

stał się do niewoli niemieckiej. Ponieważ w wyniku przeprowadzonego badania okazało się, iż pochodzi on z Pomorza (z Chojnic), po kilkutygodniowym pobycie w obozie jeńców został zwolniony i powrócił do domu.

Niedługo jednak cieszył się zupełnie niespodziewanie odzyskaną wolnością. Już w miesiąc później został powołany do wojska niemieckiego i wcielony do jednej z dywizji piechoty z którą znalazł się ponownie na froncie wschodnim, lecz tym razem już po przeciwnej stronie. W czasie żartowych walk pod Kurskiem zostaje wzięty do niewoli przez wojska sowieckie. Badającemu go oficerowi

wyjaśnia, że jest żołnierzem armji Berlinga, że został wzięty do niewoli przez Niemców, a ponieważ pochodzi z Pomorza, został siłą wcielony do armji niemieckiej. Gdy po sprawdzeniu okazało się to prawdą, plut. K. Z. ponownie zasilił szeregi Berlinga, by znowu znaleźć się na froncie. Ale już w kilkanaście dni później po raz drugi znalazł się w niewoli niemieckiej.

Dobrze mu było znane okrutne obchodzenie się Niemców z jeńcami sowieckimi. Ponownego tego losu postanowił za wszelką cenę uniknąć i przyznał się, że jest żołnierzem armji niemieckiej i, że po wzięciu go do niewoli przez Rosjan jako Polaka wcielono go do oddziałów Berlinga, z których to oddziałów właśnie teraz zbiegł.

Niemcy uwierzyli jego wyjaśnieniom i nieszczęsny plutonowy znowy przywdział mundur niemiecki i został wysłany do Normandii, by tam w kilka miesięcy później stać się jeńcem wojsk alianckich.

— Wszystkim Polakom wcielonym do armji niemieckiej — kończy swoje opowiadanie — znane było bardzo dobrze wezwanie Rządu Polskiego z Londynu, a skierowane do nas, abysmy przy pierwszej nadrzającej się okazji uciekali do aljantów. Wezwania tego, poprostu jako rozkazu, usłuchali wszyscy i przy pierwszej nadrzającej się okazji opuszczali szeregi niemieckie.

— Jestem obecnie pod opieką Rządu Polskiego i mam nadzieję, że to już koniec moich perypetji. Gotów jestem znieść jeszcze bardzo wiele ale już w obronie naszej wspólnej Sprawy...

KTO CHCE ABY
"TYGODNIK POLSKI"
NIE MIAŁ TRUDNOŚCI
I DALEJ SIĘ ROZWIJAŁ
NIECH ZJEDNUJE MU
NOWYCH
PRENUMERATORÓW
GDYBY KAŻDY CZYTELNIK
"TYGODNIKA"
ZDOBYŁ JEDNEGO
NOWEGO.
WÓWCZAS
"TYGODNIK POLSKI"
MIAŁBY BYĆ
ZAPEWNIONY

J. DOŁĘGA

SZTUKA ELŻBIETY KOSSOWSKIEJ

Rio de Janeiro w lipcu, 1944

Przez przeszło dwa lata przed wojną Elżbieta Kossowska oduchnęła powietrzem Brazylii i syciła się jej zwarjowanym światłem. Maiowała wiele szukając przeróżnymi technikami możliwości wypowiedzenia się, określenia widzianych i przeżywanych form i kolorów, górskich pejzazy, morskich brzegów, śpiącego lub szalejącego morza, ludzi pięknych i brzydkich, wspaniałych i potwornych, gęstego, skołunionego lasu, dróg ciętych w puszczy dziewiczej lub ocienionych wiecznie zielonymi bambusami, a wreszcie i najkochańszego jej stworzenia — kwiatów.

Zdaje się, że Kossowska najbardziej kocha kwiaty. Widać to z jej obrazów: jej kwiaty żyją. Mięsiste, o barwach tak nasyconych brazylijskim światłem, że drgają prawie, właniają się z tła koloru zawsze niespodziewanego. Wielka różnorodności ujęć jest prawie tak różna jak różne są same kwiaty.

Ta pasja Kossowskiej do kwiatów sprawiła, że dyrekcja gigantycznej imprezy hotelowej "Quitandinha" w letniej stolicy Brazylii "miasta hortensyj", Petropolis (tak nazwanej na cześć, do dziś przez Brazyłjanki kochanego cesarza Don Pedra II-go) — zaangażowała Kossowską do udekorowania "boite" tamtejszego kasyna. — Należy tu wyjaśnić, że kasyna gry są specjalnością Południowej Ameryki nie tylko, jako przybytki hazardu, dającego wielki dochód państwu, ale też i jako przybytki sztuki. Uśmiechnie się ktoś, Ameryki Południowej nie znający, ale jednak tak jest. Olbrzymie dochody kasyn zawdzięczają owe imprezy nie tylko olbrzymiej reklamie, ale też i znakomitej propagandzie, polegającej na luksusowych i prawdziwie artystycznych dekoracjach wewnątrz nie tylko sal gry, ale i sal teatralnych, rozrywkowych, jadalnych a także i apartamentów mieszkalnych hoteli, w których te kasyna przeważnie się mieszczą. Wystawy teatralne widowisk dawanych w "boitach" kasyn pochłaniają sumy tak fantastyczne i są wykonywane przez artystów tak świetnych, że stanowią naprawdę atrakcję dla tłumów odwiedzających kasyna, a nie mających teatrów o bardzo wysokim poziomie. Ów hotel-kasyno "Quitandinha", miliardowe przedsiębiorstwo, które stwarza dziś dookoła siebie przewspaniałe miasto-ogród, gdzie tereny poszły w górę tysiąckrotnie (dosłownie), jest od kilku miesięcy na ustach hotelarzy i turystów całego kontynentu. — Jest to olbrzymia budowla w nor-

Elżbieta Kossowska: — Kwiaty

mandzkim stylu, dostosowanym do dzikiego, górskiego pejzażu, mieszcząca w sobie nie tylko kasyno gry i, Bozia wie jakie, sale po za teatralną, (dekorowaną przez Kossowską — olbrzymie orchidee) i innymi, ale też i dwa tysiące pokoi. Dla dojazdu do hotelu zbudowano specjalną odnogę drogi łączącej Rio de Janeiro z Petropolis, a przed samym pałacem hotelowym utworzono wielkie jezioro, kierując doń kilka górskich potoków.

Cała rzecz jest zrobiona z olbrzymim, amerykańskim rozmachem, z ja-

kąś niepojętą wiarą, że tak olbrzymia impreza musi być dochodową i — naprawdę wielkim respektem dla sztuki. Toteż poważny to sukces, że w tak olbrzymiej imprezie, gdzie całość dekoracji powierzono innej wielkiej firmie, jaką jest przedsiębiorstwo Dorothy Draper w N. Jorku — dekoracje teatralnej "boite" oddano naszej rodaczce.

Kossowska jest w Brazylii już po raz drugi: jak się rzekło wyżej, przez dwa lata przed wojną była już tu, i skorzystała niesłychanie wiele od śp.

Elżbieta Kossowska: — Portret Leny Eichler-Stypińskiej

brunona Lechowskiego, który był jej profesorem w rioskiej szkole "De bel...s artes". — W. 1939 Kossowska wraca do Paryża, gdzie pracuje znowu w "Ecole Nationale Superieure des Beaux-Arts" pod kierunkiem sławnego Narbonne biorąc równocześnie czynny udział w konspiracyjnym życiu polskim na terenie Francji. W grudniu 1940 roku musi uciekać z Paryża do Francji "wolnej", a stamtąd wraz z mężem, który też z jej pomocą zbiegł z niewoli niemieckiej, przedostaje się do zaprzyjaźnionego kraju, wraca znowu do swjej artystycznej pracy: wraca do swych ukochanych brazylijskich kwiatów, ale nie zaniedbuje też węgla, którym włada naprawdę po mistrzowsku. Robi pozatym cały cykl portretów a między nimi i dwa bardzo ciekawe portrety Leny Echlerówny-Stypińskiej, jeden "guaszem", drugi olejem. Porównanie obydwu, już na fotograficznej reprodukcji, daje możność wyrobienia sobie sądu o znakomitym rozwoju talentu Kossowskiej.

Wystwa, jaką ma zamiar urządzić Kossowska jeszcze przed końcem roku bieżącego, będzie przesłana w całości do Nowego Yorku, a stamtąd do Londynu, co pozwoli artystom i krytykom zapoznać się z jej dorobkiem z ostatnich lat pięciu. Kossowska dołączy bowiem do swych prac brazylijskich cykl szkiców, robionych akwarelą w Paryżu w pierwszym półroczu niemieckiej okupacji, które to szkice udało się jej przemycić gdy uciekała w r. 1940 do t. zw. "Francji wolnej". Musiała je rzeczywiście, przemycać i całe szczęście, że jej z owymi "akwarelami". Niemcy nie przychwycili, gdyż nie są one dla nich przyjemne. Większość tych szkiców bowiem, są to szwabskie sylwety na tle Paryża w silnie karykaturalnym ujęciu, przychwycone niezwykle trafnie, z wielkim wyczuciem dowcipu, czy złośliwości, ale i tragedji, jaką Paryż przeżywał.

TRZECI FRONT

TO SPRZEDAŻ

BONDÓW

WOJENNYCH

KUPUJ

BONDY

ZNAKOMITY PISARZ AMERYKAŃSKI

LOUIS BROMFIELD

TAK MÓWI O NOWEJ KSIĄŻCE

KAZIMIERZA WIERZYŃSKIEGO

"I have read "The Forgotten Battlefield" and was deeply moved by it. I think it is an excellent picture of Polish bravery and spirit which every American should read in order to understand the great tradition of Poland."

Żądajcie we wszystkich księgarniach i u wydawcy
"Roy Publishers" (25 West 45 St.)

NOWY TOM

KAZIMIERZA WIERZYŃSKIEGO

" THE FORGOTTEN BATTLEFIELD "

z ilustracjami Zdzisława Czermańskiego

OPINIE I ZDARZENIA

METROPOLITA SZEPTYCKI

Zmarły przed paru dniami we Lwowie arcybiskup lwowski, obrządku greckiego metropolita Andrzej Szeptycki był, cokolwiekby sądzić o jego politycznej działalności — indywidualnością na wielką miarę, postacią, która inteligencją, wolą, rozmachem ambicji i koncepcji górowała nad całym życiem ukraińskim naszych czasów.

Dzisiaj, gdy można już robić rachunek wszystkich jego dokonań — wydaje się, że raczej niż pionierem idei zdolnych w nową rzeczywistość się przemienić był metropolita Szeptycki anachronicznym echem czasów dawnych, czasów "Królewiat" kresowych; jak oni kiedyś przeciw królowi, tak Szeptycki, wnuk rodzony Aleksandra Fredry, brat szefa sztabu polskiego wychowany w polskiej kulturze, buntował się przeciw Polsce, niezadowolonej dać w ścięzionych ramach swego życia pola dla rozwinięcia się tej woli niedzisiejszej, tej ambicji na miarę właśnie wielkich wojewodów i statystów siedemnastowiecznych. — Szeptycki, dziś widzimy, pomimo, że poczytywał się za Ukraińca, był to jeden z ostatnich "Gente Ruthenus, natione Polonus"; wyrzekając się polskości, nie mógł się wyrzec przecież polskiej kultury, w której był wychowany. Gdyby wielkie plany federacyjne mogły się być zrealizować — Szeptycki znalazłby napewno w ich ramach miejsce dla siebie jako wódz narodu ukraińskiego a zarazem jeden z pierwszych i najcenniejszych obywateli wspólnej Rzeczypospolitej. Jaką odbył ewolucję — patrząc na to co Niemcy i Rosja zrobiły z Galicją, jak potraktowały naród ukraiński — nietrudno się domyśleć. To że stary, sparaliżowany szukał przytułku u polskiego i rzymskiego arcybiskupa Twardowskiego — i u niego umarł — jest symbolem przemian jego losu ale też napewno i przemian jego myśli. // tragicznym błasku wydarzeń, które wszyscy mieszkańcy Rzeczypospolitej przeżyli — błędą dawne spory, dawne nienawiści nawet przez tyle lat dzielące wnuka Fredry od narodu polskiego. Dzisiaj widzimy w jego życiu przedewszystkiem jakże niekształcone ale przecież potężne echo czasów kiedy Polska i Ruś miały jeden dom wspólny i kiedy ludzie miary Szeptyckiego mogli służyć zarówno świetnie swemu narodowi i wspólnej ojczyźnie.

ZNAMienne OŚWIADCZENIE

W czasie debaty nad sprawą polską w Izbie Gmin Kpt. Allan Graham powiedział: "Jeżeli los chce, by Polska wykopała sobie swój polityczny

Generał Sosabowski, wódz polskich wojsk spadochronowych

grób pozwólmy jej w każdym razie, by wykopała go sobie sama. Lecz nie dopuśćmy, by kiedykolwiek można było powiedzieć, że myśmy przyłożyli ręk, do łopaty ten grób kopiącej..."

INSTYTUT NAUKOWY W HOŁDZIE DLA MARJI SKŁODOWSKIEJ CURIE

Że mimo niepojęcie skromnego personelu i intensywnej działalności publicystycznej i odczytowej Polski Instytut Naukowy potrafił w ostatnich tygodniach przeprowadzić z pełnym powodzeniem szereg uroczystości i imprez, związanych z różnymi aspektami naszej historii, kultury, czy nauki, należy powitać nietylko z szczerym uznaniem, ale i z rzetelną wdzięcznością. Wśród wspomnianych obchodów i manifestacji były publiczny hołd Polsce oddany obrońcom Warszawy, uczczenie stulecia Politechniki Lwowskiej, oraz upamiętnienie dziesięciolecia śmierci Marji Skłodowskiej Curie. Wyjątkowe znaczenie w dziedzinie obiektywnej współpracy świata intelektualnego Ameryki i Polski posiadał zorganizowany z ramienia Instytutu w uniwersytecie Columbia obchód ku czci Marji Skłodowskiej Curie w dniu 20 października br. Wzorowo obmyślony w szczegółach i przeprowadzony z wielkim pietyzmem, obchód ten uderzał przedewszystkiem wysokim poziomem intelektualnym i różnorodnością akcentów naukowego i ludzkiego hołdu jaki złożyli pamięci nieśmiertelnej Polki liczni przedstawiciele świata nauki amerykańskiej, oraz wybitni uczeni polscy, członkowie Instytutu Naukowego: prof. W.

Świętosławski, prof. Halecki i prof. Rajans. Imponującą pokorą istotnej wielkości chwyciło za serce zwłaszcza orędzie przesłane przez jednego z największych fizyków świata, laureata Nobla, Dr. R. Millikana. Uderzała w niego mile spory napływ publiczności polskiej, uczonej i mniej uczonej, która mimo fatalnej pogody przyszła liczenie na obchód, by zmanifestować swoją wiarę w twórcze, światowe znaczenie nauki wogóle, a nauki polskiej w szczególności. Wyszliśmy z sali trochę prostsi, lepsi i z nieco mniej skołataną duszą. (t. m.)

GENERAL SOSNKOWSKI DO POLAKÓW W CLEVELAND

Poseł Tebinka otrzymał następujące pismo od generała Kazimierza Sosnkowskiego, datowane z września: Londyn, dnia 11.9.44r.

Drogi Panie Pośle,
Pragnę przesłać na ręce Pana Pośła, członkom Związku Obywateli Amerykańskich Polskiego Pochodzenia, zgromadzonemu na zebraniu w Cleveland wyrazy wdzięczności za gorące uczucia dla polskich Sił Zbrojnych.

Walczą one bez przerwy przez pięć lat i walczyć będą nadal aż do ostatecznego zwycięstwa, którego owoce musi być nieuszczerplona, prawdziwie wolna i niepodległa Polska.

— Kazimierz Sosnkowski
Generał Broni.

Pan Poseł Z. Tebinka
National Committee of Americans
of Polish Descent

AKCJA PRZECIW KSIĄZCE POLSKIEJ

Ataki na Polskę i na wszystko, co jest polskie a nie polsko-bolszewickie, prowadzone przez "oswobodzicieli" moskiewskich i przez ich "fellow-travelers", przybierają na sile i ogarniają coraz większą przestrzeń. Ostatnio nawet tak odległy teren jak książki polskich autorów, wydawane na szczęście coraz liczniej po angielsku, zwróciły na siebie uwagę tych kulturtraegerów wschodniego typu.

Wszystkich zdumiał artykuł pana Theodora Drapera, umieszczony kilka tygodni temu w poważnym i wpływowym dodatku literackim "N. Y. Times", artykuł który miał być recenzją z książek Wierzyńskiego i Pruszyńskiego a który był właściwie nie-literacką, polityczną i bardzo grubą napaścią na prace polskich autorów. Ostatecznie jednak można machnąć na to ręką, tak bardzo przyzwyczajiliśmy się do ataków na rzeczy polskie — poza tem okazało się, że pan Draper pisuje recenzje dla zgóry powziętych politycznych celów wiadomego koloru.

Trudno jednak pominąć milczeniem inny, nowy fakt z tej dziedziny. W ostatnim numerze doskonale redagowanego tygodnika "The Saturday Review of Literature" pisze o książce Pruszyńskiego "Poland Fights Back" pan Antoni Gronowicz.

"Recenzja" pana Gronowicza składa się z szeregu zarzutów natury politycznej, które z książką Pruszyńskiego nie mają nic wspólnego. Pierwszy z nich jest oczywiście ten, że w książce "niema ani jednego krytycznego wystąpienia przeciw (przewodjennym) kierownikom (Polski) ani ich wewnętrznej i zagranicznej polityce, która doprowadziła Polskę do katastrofy". Nawet najprymitywniejsze umysły rozumieją dziś, że przyczyną katastrofy Polski, podobnie jak potem Francji i reszty Europy, była niewspółmierność jej sił bojowych wobec przewagi Niemiec — a nie co innego. Pomijając to jednak, zarzucać Pruszyńskiemu, zazwyczaj ostremu krytykowi stosunków przedwojennych w Polsce, że zasiadając do pisania książki o działaniach wojska polskiego zagranicą, nie pisał o polityce z przed wojny jest nansensem. Nie pisał też o wielu innych rzeczach jak na przykład o produkcji lnu ani o rozwoju astronomii. W zasięgu tematyki Pruszyńskiego nie leżała także walka Polski Podziemnej i zarzut pana Gronowicza, że Pruszyński ją pomiął, jest perwersyjną demagogią. Wiadomo zresztą, że gdyby Pruszyński napisał nawet specjalną rzecz na ten temat, "krytycy" w rodzaju pana Gronowicza powiedzieliby, że wszystko to jest fantazja, bo przecież cała polska Armja Krajowa okazała się

Polska Dywizja Zmotoryzowana

bluffem, jak to oznajmiła światu Moskwa na początku powstania warszawskiego, gdy jeszcze można było tak kłamać. Boli pana Gronowicza również fakt, że Pruszyński nie omówił działań półmilionowego — jak je oblicza — wojska polskiego, walczącego w ramach armji sowieckiej. Tak jest, nie omówił. Wszyscy wiedzą dlaczego. Tylko pan Gronowicz udaje, że nie wie.

Nie jesteśmy bynajmniej entuzjastami poglądów Pruszyńskiego, zwłaszcza tych ostatnio lansowanych, naszym zdaniem jednak informacyjna praca o wojsku polskim, bijącym się poprostu nieopisanie, o naprawdę godnych legendy czynach armji pozabawionej rezerw a mimo to wciąż wzrastającej liczebnie, o żołnierzu polskim, największej miłości, dumie i nadziei wszystkich Polaków — zdaniem naszym praca taka mogła liczyć przynajmniej na jedno: że nie napadnie na nią Polak wobec obcego czytelnika. Pan Gronowicz okazał się jednak jeszcze gorliwszy pod tym względem niż pan Draper.

Dla niewtajemniczonych powiedzmy jeszcze, że pan Gronowicz, zarzucający Pruszyńskiemu... propagandę polskości jest współpracownikiem polskiego urzędu propagandy a mianowicie Polish Information Center w Nowym Jorku. Oto pikantny szczegół obrazu nad którym niech poduma każdy, kto dziwi się, że sprawy polskie tak smutno wyglądają w prasie i opinii amerykańskiej.

PIĘKNE PRZEMÓWIENIE PANI CECYLJI BURR

Na zjeździe nowopowstałego Stowarzyszenia Matek Żołnierzy, przewodnicząca pani Cecylja Burr wypowiedziała piękne przemówienie pro-

gramowe, z którego cytujemy następujące ważne wyjątki:

Zwycięski marsz naszych wojsk odbywa się przy wielkim udziale naszych najdroższych i najlepszych, a lista strat, ogłoszona po każdym takim zwycięstwie — roi się od nazwisk polskich. Z tego udziału możemy być dumne! I dumną jest nasza radość, i dumną jest nasza żałoba. Oddajemy naszemu Krajowi wszystko co mamy najlepszego. Dla siebie samych nie żądamy nic. Naszą jedyną troską — to los naszych dzieci co walczą! A kiedy mówię o ideałach naszych, nie wątpię, że podobnie jak mnie sama, tak i Was, gnębi głęboka i prawdziwa troska. Mówiąc bowiem o ideałach, trudno nie postawić sobie pytania, **co po tej wojnie stać się ma z narodem, z którego się wywodzimy. Co się ma stać z Polską?** Pytanie to narzucić się musi każdej kobiecie polskiego pochodzenia. Z troską myśleć musi o tem każda Amerykanka. Bo każda Matka w Ameryce, która oddaje swego syna Armji Stanów Zjednoczonych, czyni to z przeświadczeniem, że walczyć on będzie o nasze hasła: **wolność, sprawiedliwość i równość wszystkich Zjednoczonych Narodów!**

Kiedy przez te lata wojny czytałyśmy i słyszałyśmy o Polsce, troska o władnęą nasze serca. Kraj naszych Ojców, Kraj naszych Matek ma w tej wojnie nieskalane świadectwo uczciwości, olbrzymich ofiar, jakich żaden naród na świecie nie poniósł. Chwała wspaniałych walk rozślawiła na nowo imię Polski po świecie. Na każdym dosłownie polu walki Polacy zawsze byli i są w pierwszych szeregach. Niema takiego miejsca na ziemi, gdzieby nie powstały groby Polski. Wśród znanych z waleczności — Po-

lacy są na pierwszym miejscu. Jesteśmy świadkami najwspanialszej walki, jaką naród polski toczy o swą wolność i swe prawa. Ale jesteśmy również świadkami najnędniejszej walki, najnikczemniejszych poczynań, aby Polsce, pomimo ofiar i pomimo jej cierpienia, zadać śmiertelny cios, wyniszczyć do reszty krwawiący naród polski, wykreślić jego Imię zśród żyjących narodów!

Historję tych ostatnich pięciu lat zna każda z nas dokładnie.

Polska była pierwsza, która oparła się zbrojnie Hitlerowi.

Trzy prawdy o Polsce

Jedyni Polacy nie zrodzili zdrajców. To prawda pierwsza, której nikt nie może zaprzeczyć. A teraz prawda druga: Zarówno w Polsce jak i poza Polską, Polacy walczyli bezkompromisowo z Hitlerem. Nie było takiego frontu na kuli ziemskiej — gdzie bohaterka waleczność Polaka nie przyczyniła się do zwycięstw. To prawda druga. **A teraz prawda trzecia:** Od chwili kiedy Sowiety zostały zaatakowane przez Hitlera i w ten sposób znalazły się w obozie sojuszników, Polska była i jest stale atakowana, szkalowana, zohydzana i bezkarnie zniesławiana w świecie. Pamiętamy wszyscy samotną walkę Polski w 1939 roku i pamiętamy wszyscy, że gdy cnotdziło o Polskę, odrodziło się szatańskie przymierze Rosji i Niemiec, na to, aby wspólnie obezwładnić Polskę. Lecz gdy Sowiety zostały zatakowane — Polska wspaniałomyślnie chciała zapomnieć o tem, że uderzono ją nożem w plecy. Raz jeszcze Polacy dali dowód, że dla dobra przyszłości gotowi są zapomnieć o krzywdzie, którą im wyrządzono wczoraj. Na nic jednak dobra wola Polski. — Łup, który zagarnięty został przez Sowiety wspólnie z Hitlerem, ma być przez Sowiety zatrzymany. To co było oczywistym napadem i zbrodnią w roku 1939 — ma się stać dzisiaj prawem! Niema dnia ani godziny niemal, gdzie nie słyszeliśmy ataków, które mają na celu, **by to co jest własnością Polski, zostało własnością Sowietów.** Lwów, to najbardziej polskie kresowe miasto — według kłamliwej propagandy sowieckiej jest miastem, które zawsze należeć powinno do Rosji. Wilno — z obrazem Przenajświętszej Matki Boskiej Ostrobramskiej, symbol polskości i wiary — ma zostać miastem sowieckim.

Stworzono tutaj, w Stanach Zjednoczonych, pod naszym bokiem i w naszych oczach, olbrzymią maszynę propagandową, aby przekonać naród amerykański o tem, że czarne — to białe, że co złe to dobre, że co zbrodnia — to prawo, że co kłamstwo — to prawda."

DRUGIE WYDANIE "RÓŻY WIATRÓW"

Nakładem wydawnictwa tygodnika "W drodze", wychodzącego w Jeżozolinie, ukazało się drugie wydanie zbioru wierszy Kazimierza Wierzyńskiego p. t. "Róża wiatrów". Pierwsze wydanie, które ukazało się blisko dwa lata temu nakładem firmy "Rój" w Nowym Jorku, było oddawna wyczerpane.

SACHA GUITRY

Kiedy znany aktor i autor komedjowy Sacha Guitry znalazł się w obozie internowanych w Drancy (oskarżony o kolaborowanie z Niemcami) pierwszą osobą jaką tam spotkał, była jego pierwsza żona Charlotte Lyses. Sacha zatrzymał się, przyjrzał swojej byłej żonie, poczem z emfazą wykrzyknął: "Nieszczęście nigdy nie przychodzi samo!"

SZPINAK JASCHY HEIFETZA

Kiedy znakomity skrzypek Jascha Heifetz objeżdżał z koncertami placówki artyleryjskie, zagubione w dżungli Panamy — zapytywano się, jak przyjmą poważny program żołnierze, przyzwyczajeni do "Pistol packin' Mama" lub co najwyżej do "Hairzy Doats" Ale Heifetz, który nigdy nie obniża się do kompromisu w sztuce, odrazu zjednął sobie słuchaczy zapowiedzią: "Z muzyką klasyczną jest jak ze szpinakiem. Lubicie ją czy nie, wszystko jedno, dobrze wam ona zrobi."

DZIEŃ POLSKI

W dn. 14 listopada 1944 r. o godzinie 4.30 po południu Konsul Generalny R. P., Minister Sylwin Strakacz oraz Mrs. Dorothy Adams, autorka świetnej książki o Polsce pt. "We stood alone" przemawiać będą na wystawie obrazów Delacroix, w galerii Wildensteina, 19 East 64th St. Wystawa ta zorganizowana jest przez The Quaker Emergency Service. Dochód w dn. 14 listopada przeznaczony będzie na fundusz pomocy Polsce. Bilety w cenie 50c do nabycia przy wejściu. Prosimy o liczne przybycie.

"TYGODNIK POLSKI"

POSZUKUJE

PRZEDSTAWICIELI

WE

WSZYSTKICH MIASTACH
STANÓW ZJEDNOCZONYCH

Zgłoszenia: "Tygodnik Polski"
Poszukujemy we wszystkich miastach Stanów Zjednoczonych i Kanady przedstawicieli do zbierania ogłoszeń i prenumeraty.

Płacimy dobrą prowizję.

806 Lexington Avenue
New York 21, N. Y.

Stacja dla zapasowych pomadek do ust

HELENA RUBINSTEIN

Zachowajcie wasze stare pochwetki do pomadek. Heleny Rubinstein zapasowe pomadki do ust pasują do każdej pochwetki. Cena 0.60 i 0.75 centów.

RED CORAL
ORCHID RED
RED APPLE

RED VELVET
RED RASPBERRY
COCHINELLE

